

УДК 377.35:378(477)

Тамара Коваль
ORCID iD 0000-0003-3401-8754

доктор педагогічних наук,
професор кафедри методики викладання іноземних мов
й інформаційно-комунікаційних технологій,
Київський національний лінгвістичний університет,
вул. В. Васильківська, 73, 03680 м. Київ, Україна,
tikoval1@gmail.com

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ КОНТЕКСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА В УМОВАХ СТІМКОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Охарактеризовано особливості організації освітнього процесу магістрів – майбутніх вчителів-філологів, у контексті міждисциплінарного, технологічного і компетентнісного підходів; визначено теоретичні аспекти поняття «ІКТ-компетентність майбутнього вчителя-філолога». Обґрунтовано необхідність організації у процесі педагогічної підготовки магістрів міждисциплінарного дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання іноземних мов з точки зору фахових, методичних, психологічних, дидактичних, технологічно-програмних і статистичних вимог.

Ключові слова: ІКТ-компетентність; інформаційно-комунікаційні технології; магістр; майбутній учитель-філолог; міждисциплінарний об'єкт дослідження; міждисциплінарний підхід; мультимедійні електронні освітні ресурси.

Вступ. Для педагогічної освіти ХХІ століття є характерними тенденції досягнення стандартів міжнародного рівня, безперервність освіти протягом усього життя, перехід від предметного до міждисциплінарного навчання на основі компетентнісного підходу, що забезпечує мобільність майбутнього фахівця, його конкурентоздатність на ринку праці. Ці та інші питання висвітлено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ ст.), відображено в основних принципах розвитку вищої освіти України у контексті Болонського процесу.

Ще в 1998 році у Парижі в комюніке конференції ЮНЕСКО «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» було наголошено, що освітні системи у вищій школі потрібно організувати більш гнучко, щоб просувати науку і міждисциплінарність (міжпредметність). Тому на сьогодні очевидно, що ідеї міждисциплінарного підходу до навчання поряд із сучасними концептуальними підходами до вдосконалення педагогічної підготовки майбутніх фахівців, зокрема вчителів-філологів, є пріоритетними.

Міждисциплінарний контекст проблематики підготовки вчителя, в основі якого покладено досягнення загальної дидактики, здобутки психологічних течій, а також досягнення методології суспільних наук, зокрема методології педагогіки, зумовлює необхідність відходу від твердих традиційних схем

у педагогічній освіті вчителів (Мачинська Н. І., 2016, с. 102).

На думку академіка С. О. Сисоєвої «... міждисциплінарний підхід не обмежує знання, а створює умови для реалізації зв'язків між різними науками, здатними забезпечити при вивченні об'єкту дослідження необхідні та достатні знання, зосереджуючись при цьому на власному предметі у цілісному явищі (об'єкті дослідження). Міждисциплінарний підхід вирішує існуючі у предметній системі навчання протиріччя між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю їх синтезу, цілісного та комплексного застосування на практиці, у діяльності та житті людини» (Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти, 2014, с. 6).

Професор А. М. Колот вважає, що для комплексної характеристики категорії міждисциплінарності її треба розглядати як мінімум з різних позицій, серед яких щодо впровадження міждисциплінарного підходу до педагогічної підготовки майбутніх магістрів – вчителів-філологів, доцільно вирізнити такі:

- міждисциплінарність – це можливість виявити, розпізнати, сприйняти те, що було прихованим у надрах окремо взятої науки за умови використання методів та інструментарію інших наук;
- міждисциплінарність – це запозичення взаємопов'язаними науками методів, інструментарію, результатів дослідження, використання

їхніх теоретичних схем, моделей, категорій, понять;

- міждисциплінарність – це не лише за-позицієння методів, інструментарію різних наук, а й інтеграція останніх у сенсі конструювання міждисциплінарних об'єктів, предметів, опрацювання яких дозволяє отримати нове наукове знання;
- міждисциплінарність – у широкому, функціональному її розумінні – це синергія різних наук, що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючи взаємодію методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання (Колот А. М., 2014, с. 76).

На практиці, вважає А. М. Колот, міждисциплінарний підхід може реалізовуватися за двома основними форматами, сценаріями або підходами.

За першого, найбільш поширеного, міждисциплінарність образно кажучи наводить «мости» між різними науками (дисциплінами), неформально об'єднує їх, не порушуючи їхньої самостійності, унікальності, своєрідності.

За другого формату міждисциплінарність постає як реальний інструмент об'єднання наук (дисциплін), появи інтегрованих продуктів, проєктів, міждисциплінарних об'єктів дослідження, подальше опанування яких є принципово важливим і для науки, і для освіти. (Колот А. М., 2014, с. 77).

Способи реалізації та наукові положення міждисциплінарного підходу до педагогічної підготовки майбутніх фахівців також висвітлено у дослідженнях С. У. Гончаренка, Л. Ф. Каменської, В. Г. Кременя, В. О. Огнев'юка, С. О. Сисоєвої, В. С. Стьопіна, Л. І. Яковенко та ін., які переконані, що зміни парадигм освіти, впровадження інновацій, зокрема сучасних методів, засобів і форм навчання у педагогічну підготовку, можливо досягти завдяки взаємодії різних наук, тобто міждисциплінарності. Тому проблема педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога, завдяки своїй інтегративності, включає різноманітні аспекти і потребує детального вивчення в міждисциплінарному контексті.

Мета статті – проаналізувати міждисциплінарний контекст педагогічної підготовки магістра – майбутнього вчителя-філолога, в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Педагогічна підготовка майбутнього вчителя-філолога в умовах стрімкого розвитку ІКТ: міждисциплінарний контекст. Сучасне інформаційне суспільство, його трансформації потребують постійного оновлення методології, змісту, методів, форм і засобів педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога на всіх кваліфікаційних рівнях, а особливо на рівні магістра, який здобувається у вищих навчальних закладах за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою.

На сучасному етапі соціально-економічного й інформаційного розвитку суспільства, посилення інтегративних та інноваційних процесів у освіті й науці майбутні вчителі-філологи у процесі педагогічної підготовки мають одержува-

ти міждисциплінарні знання, формувати вміння і навички на міждисциплінарній основі. Усе це значною мірою забезпечить їм професійну мобільність, продуктивність і конкурентоспроможність на ринку праці.

Навчання майбутніх учителів-філологів має забезпечити їхню педагогічну підготовку до розв'язування складних проблем розвитку сфери освіти в умовах динамічного ринку праці на міждисциплінарному рівні. Наприклад, в університетах США студентів уже не задовольняє жодна дисципліна, жодна спеціальність у «чистому» вигляді. Мультидисциплінарність (interdisciplinary) – найпопулярніше поняття, що циркулює в американських університетах і означає спільне вивчення певного складного об'єкта різними дисциплінами (наприклад, вивчення людини психологією, генетикою, соціологією тощо).

Міждисциплінарний принцип підготовки педагогів є одним з провідних у вищих навчальних закладах США. Навчальні програми США насичені міждисциплінарними предметами, спрямованими на професійну підготовку. Отже, майбутні вчителі не лише набувають суто професійних знань, умінь і навичок прикладного характеру, у них формуються міжпредметні компетентності як здатність застосовувати в педагогічній діяльності поряд із специфічними для певного предмета ще і знання, уміння, навички і способи діяльності, які належать до інших навчальних дисциплін і освітніх галузей, опрацювання яких дозволяє отримати нові якості знань.

Саме інтегративні процеси відтворюють міжпредметний підхід до розвитку і педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів, розкривають гносеологічні проблеми, без яких неможливе комплексне засвоєння інформації, сприяють системному поданні знань і створенню інновацій.

Зміст педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів рівня вищої освіти «магістр», реалізується через нормативні і вибіркові педагогічні дисципліни, які найчастіше є міждисциплінарними і побудовані на основі компетентнісного і технологічного підходів до реалізації навчальних програм. Вони інтегрують знання різних дисциплін (педагогіки, філології, психології, соціології, філософії, інформаційних технологій та ін.) про професійну діяльність майбутніх фахівців у системі «викладач – студент – система навчання – інформаційно-освітнє середовище». Основними завданнями таких дисциплін є всебічний розвиток особистості майбутнього вчителя-філолога, підвищення його наукового світогляду, формування певного рівня загальних і фахових (предметних) компетентностей й інтегративного бачення своєї майбутньої професійної діяльності. У цьому зв'язку цікавим є проєкт Тьюнінг «Гармонізація всіх освітніх структур в Європі», розпочатий у 2000 р. і підтриманий фінансово Європейською

Комісією. Він охоплює переважну кількість країн, що підписали Болонську декларацію, включаючи Україну із 2006 р. У проєкті Тьюнінг запропоновано вищим навчальним закладам універсальний підхід до впровадження положень Болонського процесу. Він слугує платформою для розробки освітніх систем на основі компетентнісного підходу. У проєкті Тьюнінг розрізняються загальні і фахові (предметні) компетентностей майбутніх фахівців та кінцеві результати навчання визначаються як певний рівень компетентності, якого повинен досягти студент. При цьому *компетентності* являють собою динамічне поєднання когнітивних та мета-когнітивних умінь, навичок знань та розуміння, міжособистісних, розумових та практичних вмінь та навичок і етичних цінностей (Проєкт «Тьюнінг» – формування єдиного європейського стандарту вищої освіти, 2016, с. 3). Як зазначає академік Сисоєва С. О., досліджуючи у своїй роботі дискусійні поняття вищої освіти, «варто говорити про результат вищої освіти як відповідність компетентності підготовленого фахівця запитам сучасного суспільства» (Сисоєва С. О., 2015, с. 11).

В умовах глобалізації, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у країнах світу, формування єдиного Європейського освітянського простору зростає соціальне замовлення суспільства до педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога, що має вирішувати нові професійні завдання з урахуванням технологічного підходу до навчання іноземних мов (ІМ), які до недавня не входили в коло його компетентностей, зокрема аналіз і вибір інноваційних стратегій і технологій навчання ІМ, синтез знань на різних рівнях міждисциплінарної інтеграції, пошук у мережі Інтернет мультимедійних автентичних навчально-методичних матеріалів, використання інноваційних методів і засобів навчання, хмарних, мобільних, мультимедійних та ін. технологій у навчанні ІМ, інтеграція інформаційних ресурсів мережі Інтернет та електронних засобів навчання ІМ в освітню діяльність, створення електронних освітніх ресурсів на міждисциплінарній основі та ін.

Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості мультимедійних електронних освітніх ресурсів (ЕОР) для навчання гуманітарних дисциплін. Тому на сьогодні поряд із фаховими компетентностями заслуговують на підвищену увагу ІКТ-компетентності майбутніх учителів-філологів, які у проєкті Тьюнінг визначені як інструментальні, що передбачають сформованість у студентів навичок і вмінь, пов'язаних із використанням технологічних пристроїв, навичок роботи із комп'ютером та управління інформацією (Проєкт «Тьюнінг» – формування єдиного європейського стандарту вищої освіти, 2016, с. 8).

На нашу думку, *ІКТ-компетентність майбутнього вчителя-філолога* – це інтегративна якість особистості, що визначає його підготовленість і здатність використовувати у освітній діяльності

інформаційно-комунікативні технології як для задоволення власних індивідуальних потреб, так і формування загальних і фахових (мовних і мовленнєвих) компетентностей у навчанні ІМ.

Складність пошуку оптимального варіанту перенесення знань із галузі ІКТ у професійно спрямовану практичну діяльність майбутнього вчителя-філолога вимагає від нього сформованих умінь здійснення відбору, критичного аналізу, дослідження, організації інформації і розміщення її у контекст, обґрунтування доцільності створення *міждисциплінарного об'єкта дослідження* такого, наприклад, як мультимедійного електронного освітнього ресурсу, що є носієм електронних навчально-методичних матеріалів, ресурсів та моделей навчання ІМ. Організація міждисциплінарного дослідження таких об'єктів у процесі педагогічної підготовки магістрів – майбутніх учителів-філологів, потребує створення певних *організаційно-педагогічних умов*, а саме: формування відповідного рівня загальних і фахових (предметних) компетентностей, зокрема розвиток ІКТ-компетентності, й міждисциплінарного бачення своєї майбутньої професійної діяльності у напрямку її гуманізації і технологізації; впровадження у зміст педагогічної підготовки магістрів таких змістових модулів як «Використання освітніх ІКТ-технологій у навчанні іноземних мов», «Технології інтерактивного навчання як фактор гуманізації професійної підготовки вчителів-філологів», «Актуальні проблеми педагогіки вищої школи в умовах інформатизації освіти», «Мультимедійні електронні освітні ресурси як міждисциплінарні об'єкти дослідження» тощо; використання інноваційних методів організації дослідження щодо доцільності створення і використання мультимедійних електронних освітніх ресурсів в освітній діяльності.

Характерною ознакою сучасних інтегративних процесів у педагогічній освіті майбутнього вчителя-філолога є не лише можливість отримання знань і формування вмінь створення з використанням програмних інструментів *мультимедійних електронних освітніх ресурсів* навчання ІМ таких, наприклад, як електронні посібники, презентації доповідей (лекцій), інтелект-карти, електронні кейси, відео-лекції, інтерактивні діяльності (форуми, чати, Інтернет-конференції), автоматизовані тестові завдання, системи комп'ютерних вправ, комплекси навчально-методичних матеріалів у системах організації навчання таких, як Moodle та ін., але, саме головне, розвиток здатностей їхнього міждисциплінарного дослідження задля обґрунтування доцільності використання у відповідних часі і місці моделі навчання для досягнення певного рівня мовних і мовленнєвих компетентностей.

На думку, С. О.Сисоєвої, *міждисциплінарні дослідження* – це дослідження, які передбачають взаємодію різних галузей наукового знання у вивченні одного й того ж об'єкта складної реалізації. Міжпредметні дослідження забезпе-

чують інтеграцію інформації, фактів, методів, наукових концепцій і / або теорій з метою отримання нового, цілого, когерентного знання про реальне явище (Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти, 2014, с. 6).

Міждисциплінарний підхід до дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ у процесі педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів потребує чіткого визначення фахових, методичних, психологічних, дидактичних, технологічно-програмних і статистичних вимог до такого дослідження.

Дотримання *фахових вимог* комунікативності, інтерактивності, індивідуалізації навчання, автентичності навчальних матеріалів мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ у процесі їхнього міждисциплінарного дослідження є важливим аспектом обґрунтування доцільності їхнього подальшого використання у навчанні ІМ.

Методичні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження мультимедійного електронного освітнього ресурсу навчання ІМ передбачають визначення методичної забезпеченості такого дослідження, наявності відповідних навчально-методичних матеріалів, тезаурусу основних понять педагогічної дисципліни тощо.

Психологічні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження потребують аналізу змісту, структури та оформлення мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ задля урахування пізнавальних психічних процесів особистості (сприймання, увага, мислення, уява, пам'ять), розвитку креативного, логічного, системного і рефлексивного мислення, дослідження психологічних проблем підготовки магістрантів щодо впровадження міждисциплінарного підходу до освітньої діяльності, вивчення психологічних засад наукової творчості, мотиваційних чинників до навчання, вдосконалення професіоналізму й підвищення педагогічної майстерності майбутніх учителів-філологів.

Важливого значення набувають у процесі міждисциплінарного дослідження *дидактичні вимоги* до його організації, що мають передбачати вибір прийомів і методів аналізу мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ. До найпоширеніших методів організації дослідження можна віднести словесні методи (бесіда, проблемна дискусія, доповідь), наочні методи (демонструван-

ня, спостереження), практичні методи – дослідна робота тощо.

Технологічно-програмні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ передбачають використання в освітньому процесі майбутніми магістрами хмарних технологій та сервісів (Office Web Apps, Google Docs, Google Drive), програмних засобів створення презентацій (PowerPoint, Google Presentations, Prezi, SlideRocket), автоматизованих систем статистичної обробки даних (пакетів Microsoft Excel, SPSS, Statistica), системних платформ дистанційного навчання (Moodle, LearningSpace та ін.), Веб 2-технологій тощо.

Статистичні вимоги до організації міждисциплінарного дослідження мультимедійних електронних освітніх ресурсів навчання ІМ потребують знань основних видів математичного моделювання у педагогіці (аналітичного, імітаційного, комбінованого), технологій формування вибірок даних і методів математичної статистики, методики і технології використання методу незалежних експертних оцінок під час проведення міждисциплінарних досліджень, важливих критеріїв методів визначення (вимірювання) навченості: дієвість (валідність), надійність та ефективність їхніх результатів, а також умінь проводити обробку результатів експертних оцінок педагогічних досліджень із застосуванням сучасних програмних продуктів.

Висновки. Організація дослідження майбутніми магістрами – вчителями-філологами, у процесі педагогічної підготовки мультимедійних електронних освітніх ресурсів як міждисциплінарного об'єкта має велике значення у формуванні їхніх загальних і фахових (предметних) компетентностей, зокрема ІКТ-компетентності, розвитку креативного, логічного, системного і рефлексивного мислення, удосконаленні змісту педагогічних дисциплін у контексті міждисциплінарного підходу, покращенні міждисциплінарних зв'язків, формуванні позитивної мотивації до навчання. Визначення показників та критеріїв оцінювання міждисциплінарних об'єктів дослідження у процесі педагогічної підготовки магістрів – майбутніх учителів-філологів, є перспективною тематикою для подальших досліджень у педагогіці вищої школи.

Література

1. Колот А. М. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності [Електронний ресурс] / А. М. Колот // Соціальна економіка. – 2014. – № 1–2. – С. 76–83. – Режим доступу: <http://www.ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/5927/1/mij.pdf>
2. Мачинська Н. І. Міждисциплінарний контекст підготовки вихователя дошкільного закладу та вчителя початкової школи / Н. І. Мачинська // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2016. – Вип. 30. – С. 100–109.
3. Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти: роб. навч. прогр. для спеціальності 8.18010020 «Управління навчальним закладом» (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр») / Київ. ун.-т Б. Гринченка; [розробник Сисоєва С. О.]. – К. : [Київ. ун.-т ім. Б. Гринченка], 2014. – 56 с.

4. Проект «Тьюнінг» – формування єдиного європейського стандарту вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pca.com.ua/navchannya/proekt-tyuning-formuvannya-yedinogo-eyropejskogo-standartu-vishhoi-osviti/>

5. Сисоева С. О. Дискусійні аспекти наукового тезаурусу нового закону України «Про вищу освіту» / С. О. Сисоева // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2015. – № 1–2 (42–43).

6. Ognevyuk V., Sysoieva S. (2015). Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. The advanced science journal (6), pp. 98-103, DOI: 10.15550/ASJ.2015.06.098.

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ КОНТЕКСТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ-ФИЛОЛОГА В УСЛОВИЯХ СТРЕМИТЕЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Коваль Тамара, доктор педагогических наук, профессор кафедры методики преподавания иностранных языков и информационно-коммуникационных технологий, Киевский национальный лингвистический университет, ул. Васильковская, 73, 03680 г. Киев, Украина, tikoval11@gmail.com

Охарактеризованы особенности организации образовательного процесса магистров – будущих учителей-филологов в контексте междисциплинарного, технологического и компетентностного подходов; определены теоретические аспекты понятия «ИКТ-компетентность будущего учителя-филолога». Обоснована необходимость организации в процессе педагогической подготовки магистров междисциплинарного исследования мультимедийных электронных образовательных ресурсов обучения иностранным языкам с точки зрения профессиональных, методических, психологических, дидактических, технологически программных и статистических требований.

Ключевые слова: будущий учитель-филолог; ИКТ-компетентность; информационно-коммуникационные технологии; магистр; междисциплинарный объект исследования; междисциплинарный подход; мультимедийные электронные образовательные ресурсы.

INTERDISCIPLINARY CONTEXT OF MASTERS – THE FUTURE TEACHER-PHILOLOGIST PEDAGOGICAL TRAINING UNDER THE RAPID DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Koval Tamara, Doctor of Education, Professor of methodology of foreign languages teaching and ICT, Kyiv National Linguistic University, ul. V.Vasilkivska, 73, 03680 Kyiv, Ukraine, tikoval11@gmail.com

The article deals with the analysis of the scientific and methodological works on the complex characteristics of the category of interdisciplinarity. The features of the educational process of Masters – future teachers philologists in the context of interdisciplinary, technological competence and approaches are investigated.

Theoretical aspects of the concept of «ICT competence of a teacher-philologist» as an integrative quality of the individual that determine its preparedness and ability to use in educational activities of information and communication technologies to satisfy their individual needs and the formation of general and professional (language and speech) competencies in learning foreign languages are the problems of our research.

Organizational and pedagogical conditions of interdisciplinary research of multimedia electronic educational resources in the masters teacher training, such as the formation of a certain level of general and professional (subject) competencies, including the development of ICT competence and interdisciplinary vision of their future professional activity in the direction of technologizing; implementation of the content of teacher training masters content modules as «Educational use of ICT technologies in teaching foreign languages», «Actual problems of pedagogy high school in the conditions of informatization of education», «Electronic multimedia educational resources as objects of interdisciplinary research» and so on; the use of methods of study on the feasibility of creating and using multimedia electronic educational resources in the educational activity – electronic teaching systems, multimedia electronic textbooks, case studies, teaching materials in distance learning systems such as, eg, Moodle and others are the main subjects of the article.

The necessity of teacher training in the Masters interdisciplinary research multimedia electronic educational resources teaching foreign languages in terms of professional, methodical, psychological, didactic, technology and software and statistical ones is underlined by the author.

Keywords: electronic multimedia educational resources; future teacher-philologist; ICT competence; information and communication technologies; interdisciplinary approach; interdisciplinary research facility; MA.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2016

Прийнято до друку 27.10.2016